

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉRTESÍTŐ

A KOLOZSVÁRI ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT ÉS AZ
ERDÉLYI MUZEUM-EGYLET TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZAKOSZTÁ-
LYÁNAK SZAKÜLÉSEIRŐL ÉS NÉPSZERŰ ELŐADÁS AIRÓL.

II. TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZAK.

I. kötet.

1879.

I. füzet.

KOLOZSVÁR VIDÉKE FORRÁSVISZONYAINAK EGY ÉRDEKES PÉLDÁJA.

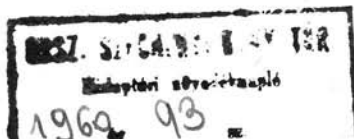
Koch Antal tanártól.

Kolozsvár vidéke gazdag és jó forrásokban nem bővelkedik; ennek oka a rétegek minőségében és települési viszonyaiban rejlik. A harmadkori rétegek laza kőzetei különböző alkatrészeket tartalmaznak, különösen sok kénsavas sót, melyek a vizek jóságát igen csökkentik. A viznek menynyisége pedig az által szenved nagy esorbítást, hogy a rétegeknek dülési és kibuvási viszonyainál fogva az azokon keresztül szivárgó víz rendszeren nem egyes pontokon, hanem egész vonalak hosszában jut a felületre.

A Kolozsvár vidéki rétegeknek általános dülése $5-15^{\circ}$ *ÉÉK* egész *ÉK*; világos dolog tehát, hogy ha a rétegsorozatban vízgyűjtők vannak vízátatlan rétegek közt, a víz leszivárgási iránya is ugyanaz lesz, s hogy ha északkelet felől a vízgyűjtő és a vízátatlan rétegek határa föl van tárva, a mi *ÉNy-DK* irányu völgyekben történhetik, ezen határvonalon végig mindenütt ki kell folynia a víznek, azaz rétegforrásoknak kell fakadniok.

A Kolozsvár vidéki rétegsorozatban a legalsó és legnevezetesebb víztartó az eocänkoru tarka agyag; ezen a durva, homokos-likaesos szövete és repedékei miatt vízgyűjtő természettel bíró fődurvamész

pados rétegei fekszenek, mely Kolozsvártól nyugatra igen nagy területen lévén a felületen, a csapadékvizéből tetemes mennyiséget sziv magába s vezet le a dűlés irányában. Minden olyan helyeken tehát, hol a tarkaagyag felső- és a földurvamész alsó határa vonal alakjában kilép a felületre, a forrásoknak egész sorára kell bukkannunk, s ilyenek csakugyan feltalálhatók a Szamosnak minden harántvölgyeiben. Szász-Fenesen a Szamosnak meredek partján az országútról is jól láthatni, a mint jókora darabon folytonosan csorog le a víz a tarkaagyag hátán; itt azonban a tarkaagyagon elterülő diluvialis kavics a vízgyűjtő. A Kányamálon túl, a bogárdi völgyeletben már a durvamész alsó határán találunk egy sor forrást, melyekből egy kövek közé van foglalva s a törzskari térképen Funtina Kalugyer-nek, vagyis barátok kútjának van bejegyezve.

Legközelebb fekszik azonban s leginkább ismeretes is, a monostori erdőn túl fekvő Pleska patak völgyében levő, bőven fakadó rétegforrás, mely „Szt. János kútja“ néven ismeretes, s melyet mint előadásomnak szorosabban vett tárgyát részletesebben kell leírnom.

A forrás, vagy helyesebben forráscsoport, jó mélyen a völgyben, könnyen feltalálható, ha a völgy nyugoti oldalán lenyúló Kriszán árka nevű völgyeleten túl addig haladunk, míg a völgy közepén végig folyó Pleska pataka ennek nyugoti felén egészen a hegy aljához tér, s azt jó darabig mossa is. A tulajdonképi Szt. János kútja egy a durvamész rétegpada alatt, melyen jókora kerek lyuk van átvágva, lefolyó igen gazdag forrás, mely csakhamar a patakba szakad. Pár lépéssel feljebb világosan látható, hogy a durvamész rétegfalai közt, melyeket a patak vize jó darabig föltárt, mindenünnen bőven bugyog ki a tiszta, jó hideg forrásvíz, s habár itten a tarkaagyag nem is kerül a felületre, semmi esetre sem fekszik mélyen, miután a Pleska és a Gorbó patak összefolyásánál csakugyan a völgy talpán kibukkan már. Kétségtelen tehát, hogy forrásunk a tarkaagyag felületéhez közel csorog le s így határozottan rétegforrás; de szokatlan a forrásoknak vízbősége és azért különös magyarázatot igényel ezen körülmény.

A magyarázatot alkalmam volt a múlt őszkor a forrás vidékének bejárásánál megtalálni. Kincsásók, kik pár év óta Kolozs-Monostor vidékén túrnak, meghittak, hogy nézném meg munkálataikat s mondanék véleményyt arra nézve, hogy a mit föltártak — ők csator-

nának és falazatnak nézték — csakugyan emberi mű-é? Az ásítás helye a Signitó hegyről lenyuló mély „Krizsán árka“, melynek oldalában pár ölnyire bementek s csakugyan bukkantak valami csatorna-féle üregre, melyen eső idejében víz folyt ki, az üreg felett pedig a durvamésznek fal kinézésű rétegpadjaira, melyek az általános dülésvizonyt mutatják, de csak 5° alatt. Kétségem nem lehetett, hogy itt természetes csatornaüreg fekszik előttünk, mely meszsze elnyulhatik felfelé, honnan a víz időnként belejuthat. Tényleg, a mint feljebb haladtunk a kiszélesedő völgyeletben, egymás után sorjában 5—6 tölesér alakú mélyedést találtunk elő, melyeknek átmérője 6—8, mélysége 5—6 méternyi lehet. A legfelsőbbiknek alján durvamészsziklában egy akkora üreg tátong, hogy szorongva egy ember is belejuthat. Itt tehát kicsiben valóságos dolinákkal van dolgunk, egészen hasonlók azokhoz, melyek nagyobb mészkőhegységekben, jóval nagyobb mérvekben oly közönséges tünemények s nem egyebek, mint a mészkőrétegeknek helyenként való beomlása, mely rétegek kisebb-nagyobb vízesatornák és barlangüregek által vannak átszöve. Hasonló apró dolinákat különben nem csak a Krizsán árkában, hanem e tájon egyebütt is, különösen Szeliese felé vettem észre, s így könnyen megmagyarázható a Szt. János kútjának vízben való bősége, mivel ezen források nem egyebek, mint a durvamész rétegei közt meszsziire elágazódó vízesatornáknak kitörési helyei.

Az ezen csatornákon lefolyó víz bizonyára mindig tágabbra és tágabbra nyalja ki azokat, helyenként talán jókora üregek, vagyis csatornás barlangok is képződnek, de mivel közel jutnak a felülethez, időnként ezeknek boltozata leszakad s egy dolina keletkezik, mely azután a legközelebbi környezet csapadékvizét gyorsabban levezeti a főcsatornába s annak legalsóbb nyílásán gazdag forrás alakjában tör ki újra a felületre.

A Szt. János kútja nevű forráscsoport és vidéke ennél fogva kicsiben a legtanulságosabb példáját nyújtja a földalatti vizek működésének és a barlangok képződésének, mely okból kiválóbb tudományos érdekekkel is bírván, nem tartám feleslegesnek e rövid ismertetését közrebocsátani.